

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2023

Kateřina Bryndová

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Historický ústav

Stavební investice versus památkové hodnoty v Karlových Varech po roce 1990

Autor: Kateřina Bryndová

Studijní program: Historické vědy

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Tikovský, Ph.D.

Hradec Králové, 2023

Zadání bakalářské práce

Autor: Kateřina Bryndová

Studium: F20BP0277

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Název bakalářské práce: **Stavební investice versus památkové hodnoty v Karlových Varech po roce 1990**

Název bakalářské práce AJ: Building investment versus monument values in Karlovy Vary after 1990

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se věnuje necitlivým přestavbám historických objektů a interiérů, které probíhaly v Karlových Varech po roce 1990 do současnosti. Do podoby města spojeného s turistickým lázeňským ruchem se výrazně promítly investice směřované do přestaveb budov a jejich interiérů. Stavební zásahy mnohdy neproběhly v souladu s památkovou ochranou a narušily či setřely památkovou a historickou hodnotu příslušných objektů. Nejnámějším takovým případem je interiér domu Quisisana. Cílem bakalářské práce je poukázat na tyto necitlivé přestavby objektů a shrnout reflexi kulturních ztrát u místní odborné i laické veřejnosti.

BERAN Jiří, *Dějiny Karlovarského kraje*, Karlovy Vary, 2004.

HORÁČEK Martin, *Úvod do památkové péče*, Olomouc, 2015.

KIBIC Karel, VOŠAHLÍK Aleš, *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*, Praha, 2011.

KUČA Karel, ZEMAN Lubomír, *Památky Karlovarského kraje, Koncepce památkové péče v Karlovarském kraji*, Karlovy Vary, 2006.

NOVOTNÝ Lukáš, *Karlovy Vary*, Praha – Litomyšl, 2007.

PRIX Dalibor, *Teoretické základy památkové péče na prahu 21. století*, Praha, 2020.

STEHLÍK Miloš, *Kam kráčíš památková péče?*, Brno, 2018.

ZEMAN Lubomír, *Průvodce architekturou Karlových Varů*, Praha, 2012.

Zadávací pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Tikovský, Ph.D.

Oponent: Mgr. František Záruba, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 4.3.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 13. 12. 2023

.....

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce PhDr. Ondřeji Tikovskému Ph.D. za jeho odborné vedení a užitečné připomínky. Poděkování patří i Mgr. Jiřímu Klsákovi, za poskytnutí cenných rad a také územnímu odbornému pracovišti NPÚ v Lokti.

Anotace

BRYNDOVÁ Kateřina, *Stavební investice versus památkové hodnoty v Karlových Varech po roce 1990*, Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, Hradec Králové 2023, 49 s. Bakalářská práce

Bakalářská práce se věnuje necitlivým přestavbám historických objektů a interiérů, které probíhaly v Karlových Varech po roce 1990 do současnosti. Do podoby města spojeného s turistickým lázeňským ruchem se výrazně promítly investice směřované do přestaveb budov a jejich interiérů. Stavební zásahy mnohdy neproběhly v souladu s památkovou ochranou a narušily či setřely památkovou a historickou hodnotu příslušných objektů. Cílem bakalářské práce je poukázat na tyto necitlivé přestavby objektů a shrnout reflexi kulturních ztrát u místní odborné i laické veřejnosti.

Klíčová slova: památková péče, Karlovy Vary

Annotation

BRYNDOVÁ Kateřina, *Building investments versus monument values in Karlovy Vary after 1990*, Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, Hradec Králové 2023, 49 p. Bachelor thesis.

This thesis focuses on the insensitive reconstructions of historical buildings and interiors, which took place in Karlovy Vary after the year 1990 to this day. Great impact on today's look of the city, which is connected to tourism spa industry, had investments in the reconstruction of buildings and their interiors. The construction interventions often did not comply with historical preservation and disturbed or wiped out the monumental and historical value of the respective buildings. The aim of the bachelor thesis is to highlight these insensitive alterations and to summarise the reflection of cultural losses among the local professional and general public.

Keywords: monument care, Karlovy Vary

Obsah

Úvod	9
1. Historie města	14
1.1 Do 19. století.....	14
1.2 19. století.....	15
1.3 20. století.....	18
1.4. Zapsání města Karlovy Vary na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.....	20
2. Památková péče	23
2.1 Památková péče v Karlovarském kraji	23
2.2 Památková péče v Karlových Varech	25
2.3 Klub <i>Za krásné Karlovarsko</i>	27
2.4 Úpravy fasád a obvodových plášťů.....	28
2.5 Úpravy interiérů	29
3. Vybrané příklady.....	30
3.1 Demolice objektů.....	30
3.2 Nevhodné nástavby	33
3.3 Přeměny interiérů	33
3.4 Rekonstrukce exteriérů	34
3.5 Nová výstavba	34
3.6 Aktuálně ohrožené objekty	35
3.7 Příklady zdařilých rekonstrukcí a přestaveb.....	38
Závěr	40
Seznam použitých zdrojů	41
Literatura	41
Periodika a internetové zdroje.....	42
Zdroje obrázků	47
Seznam obrázků.....	49
Obrazový materiál	I

Úvod

Památková péče se v dnešní době stále potýká s množstvím nejrůznějších problémů. Je například celkem časté, že se pozornost památkové péče soustředí pouze na pár vybraných památkových objektů a ty zbylé, „méně důležité“, jsou ponechané neregulovaným změnám. Stejně je to i v případě ochrany přírody.¹ Jedním z dalších problémů může být i masivní vzrůst cestovního ruchu v destinacích. Na jednu stranu přináší taková situace potřebné finanční prostředky, na stranu druhou může vlivem návalu návštěvníků docházet k poškozování objektů.² Dalším všeobecným problémem v památkové péči je například i nedostatečná veřejná podpora. Památková péče nepatří mezi důležitá témata a pravděpodobně se tak v žádné zemi na péči o památky neuvolňuje dostatek finančních prostředků, ačkoliv na kulturním dědictví často závisí turistický ruch.³

Teprve v poslední době se začíná více oceňovat modernistická architektura a umění, například brutalistní architektura.⁴ V tomto konkrétním případě pramení negativní postoje k brutalismu především z neznalosti a v našem prostředí i z chybných politických představ a předpojatosti.⁵ Veřejnost má často tento architektonický směr spojený s politickým režimem minulého století. Mnoho odborníků se ale shoduje v tom, že nemá smysl tyto budovy demolovat a nahrazovat je jinými objekty. Je potřeba dostat do povědomí veřejnosti hodnoty brutalistní architektury a hledat pro objekty nové využití. Kromě toho jsou demolice i značně neekologické.⁶ V architektuře brutalismu, ve stylu který vznikl v 50. letech v 20. století, přitom vzniklo mnoho kvalitních staveb, které jsou ale zároveň likvidovány, jako například budova Transgasu v Praze.⁷ Stavby brutalismu jsou tak zároveň jednou z nejohroženějších skupin v památkové péči.⁸

¹ Martin HORÁČEK, *Úvod do památkové péče*, Olomouc 2015, str. 80.

² *Tamtéž*, str. 88.

³ *Tamtéž*, str. 89.

⁴ *Tamtéž*, str. 92.

⁵ Věra BERANOVÁ, dostupné z <https://casopisargument.cz/?p=28224>, online, cit. 2023.

⁶ Eva VEJDELKOVÁ, dostupné z <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-kuratorka-helena-doudova-s-brutalismem-se-tu-zachazi-necitlive-40326961>, online, cit. 2023.

⁷ Věra BERANOVÁ, dostupné z <https://casopisargument.cz/?p=28224>, online, cit. 2023.

⁸ Martin HORÁČEK, *Úvod...*, str. 92.

Do popředí se dostává i památková péče o technické památky. Technické památky zahrnují doklady o výrobě, vědě a technice, tedy památky movitého i nemovitého charakteru. Mají svá specifická hodnotová kritéria a zároveň potřebují zvláštní přístupy při jejich zachování a obnově.⁹ Společnost dlouhou dobu technické památky opomíjela a nepřikládala jejich památkové ochraně velký význam. Prioritou byly spíše památky světské a církevní, později i lidová architektura. To se změnilo v 80. letech 20. století, kdy v reakci na demolici jednoho z pražských nádraží vznikla při Národním technickém muzeu sekce ochrany průmyslového dědictví a ochrana technických památek se promítla i do památkového zákona.¹⁰ V současné době je jako movitá či nemovitá kulturní nebo národní památka chráněno přes 2 500 technických objektů. V Karlovarském kraji mezi technické památky patří například středověký důl Jeroným v obci Čistá v okrese Sokolov, Rudá věž smrti v Ostrově v okrese Karlovy Vary, Jáchymovská mincovna, důl Mauritius v Hřebečné, umělý vodní kanál Dlouhá stoka ve Slavkovském lese nebo vodní kanál Blatenský příkop v Krušných horách.¹¹ Některé z technických památek v Karlovarském kraji patří i na Seznam světového dědictví UNESCO. Jedná se o hornickou krajinu Jáchymov, hornickou krajinu Abertamy-Boží Dar-Horní Blatná a Rudou věž smrti v Ostrově.¹²

Je časté, že vlastníci památek s daným památkovým objektem nakládají tak, aby z jeho vlastnictví plynul především zisk, nežli ztráta. A pokud dojde k situaci, kdy objektu hrozí památkářská újma, vlastníci se pak, často oprávněně, mohou dožadovat kompenzace z veřejných zdrojů. Nicméně i vlastník památky by měl mít zájem na zachování památkových hodnot objektu.¹³ Kvalitní péče o památkový objekt by tak rozhodně měla zahrnovat přesné stanovení a zachování památkových hodnot, dokumentaci a rozbor stavu památky včetně pramenů, které o památce vypovídají, minimální ztrátu původního stavu a odlišení nových zásahů, šetrnou průběžnou

⁹ NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV, dostupné z <https://www.npu.cz/technicke-pamatky>, online, cit. 2023.

¹⁰ Jiřina ONDRÁČKOVÁ, dostupné z <https://moderniobec.cz/technicke-pamatky-uz-nejsou-popelkou/>, online, cit. 2023.

¹¹ NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV, dostupné z <https://www.npu.cz/technicke-pamatky>, online, cit. 2023.

¹² ŽIVÝ KRAJ, dostupné z <https://zivykraj.cz/pamatky-a-kultura/hornicke-a-technicke-pamatky/>, online, cit. 2023.

¹³ Martin HORÁČEK, *Úvod...*, str. 26.

údržbu, ale také respekt k potřebám uživatelů nebo nové funkci objektu.¹⁴ Památková ochrana by však neměla sloužit jako poslední možnost, jak hodnotný objekt zachránit před případnou destrukcí.¹⁵

Jedním z dalších problémů tedy může být, jak s památkami naložit a jak je dále využít. Je otázkou, zda je lepší ponechat budovu se svou zachovanou památkovou hodnotou, ale bez dalšího využití, nebo zda je lepší budovu upravit, i s případnou památkovou ztrátou, ale plně využitou k novému účelu. Pokud se jedná pouze o jednocelovou technickou památku, je její další smysluplné využití téměř nemožné a bývá tak pouze zajímavostí v dané lokalitě. Pokud je ovšem památka víceúčelová, její další využití bývá jednodušší.¹⁶ Příkladem jedné ze zdařilých konverzí technické památky může být příklad konverze areálu Dolních Vítkovic v Ostravě. Industriální areál bývalého ostravského dolu je v dnešní době nejnavštěvovanější technickou památkou v České republice a zároveň slouží jako kulturní a společenský prostor.¹⁷

Nicméně pohled na samotnou profesi památkářů, tedy těch co zastupují odbornou památkovou péči, není společností vnímán příliš pozitivně. Památková péče, především pak samotné osoby památkářů, často vyvolávají u veřejnosti negativní reakce. I v médiích se objevují titulky, které o krocích památkářů informují pomocí negativních slov, jako například „komplikují“, „brání“ či „brzdí“. To samozřejmě dále vyvolává negativní reakce u veřejnosti, které názory a stanoviska památkářů kritizují. Společnost obecně špatně snáší možné zásahy a regulace do osobního vlastnictví a v památkářích tak vidí možné hrozby.¹⁸ Přitom mezi role Národního památkového ústavu patří mimo jiné i zpřístupňování státních památkových objektů, což je naopak společností vnímáno pozitivně a je pro ni přínosem.¹⁹

¹⁴ Martin HORÁČEK, *Úvod...*, str. 27.

¹⁵ Matěj KRUNTORÁD, dostupné z <https://artalk.info/news/pravo-na-pamatku-aneb-co-se-rozhodneme-chronit>, online, cit. 2023.

¹⁶ Jiřina ONDRÁČKOVÁ, dostupné z <https://moderniobec.cz/technicke-pamatky-uz-nejsou-popelkou/>, online, cit. 2023.

¹⁷ Antonín SACKÝ, dostupné z <https://moravskoslezsky.denik.cz/podnikani/mmr-eurofondy-ostrava-20210925.html>, online, cit. 2023.

¹⁸ Matěj KRUNTORÁD, dostupné z <https://artalk.info/news/pamatkova-pece-na-bitevnim-poli>, online, cit. 2023.

¹⁹ Matěj KRUNTORÁD, dostupné z <https://artalk.info/news/pamatkova-pece-na-bitevnim-poli>, online, cit. 2023.

Město Karlovy Vary je krajským městem Karlovarského kraje a největším lázeňským městem v České republice. Jedná se také o významnou destinaci cestovního ruchu, a to i z hlediska světového významu.²⁰ V lázeňském městě je architektura 19. století a počátku 20. století významnou součástí vizuální podoby města.²¹ Po roce 1989 nastal v Karlových Varech stavební ruch, který měl na město negativní vliv. Ani přístup k památkám a památkovým hodnotám se od předchozích let bohužel ničím nelišil. Například pokud některý z rekonstruovaných objektů nevyhovoval požadavkům na lůžkovou kapacitu, byl odsouzen k likvidaci se záměrem vybudovat prostornější budovu.²² Například v polovině devadesátých let 20. století fungoval ve městě tzv. fasádismus. Byl kladen důraz pouze na část památkových hodnot, ale památková podstata objektu zmizela.²³

K přestavbám dále docházelo i přes vyhlášení městské památkové zóny a výrazně ohrožovaly památkovou hodnotu města.²⁴ Objekty se často dostávaly do rukou podnikatelů, kteří s nimi dále necitlivě nakládali a přeměňovali jejich původní vzhled, nebo dokonce demolovali bez vědomí příslušných odborníků, v některých případech i s povolením stavebního úřadu navzdory památkářům.

Právě zmiňované přestavby, demolice nebo nevhodné úpravy, jsou v Karlových Varech tématem pro odbornou, ale také laickou veřejnost. Tato bakalářská práce proto poukazuje na ty nejznámější případy ztráty památkových hodnot objektů ve městě.

K vypracování bakalářské práce byla použita odborná literatura týkající se historie a stavebního vývoje Karlových Varů a dokumenty týkající se regenerace městské památkové zóny. Dále práce vychází z poskytnutých informací ohledně aktuálně ohrožených objektech z územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu a z památkového katalogu. Zároveň bylo využito článků

²⁰ Lubomír ZEMAN a kol., *Program regenerace Městské památkové zóny Karlovy Vary 2014-2024*, Karlovy Vary 2014, str.12.

²¹ *Tamtéž*, str. 120.

²² Lubomír ZEMAN, *K problematice památkové podstaty. Její vnímání, poznávání a hájení z hlediska praxe památkové péče*, *Zprávy památkové péče* 77, č. 6, 2017, str. 649, dostupné z https://zpp.npu.cz/artkey/zpp-201706-0006_the-issue-of-the-essence-of-historical-heritage-and-the-perception-recognition-and-defense-there-of-from-the.php, online, cit. 2023.

²³ *Tamtéž*, str. 649.

²⁴ *Tamtéž*, str. 649.

a reportáží z regionálních médií a informací o proběhlých demolicích a nevhodných úpravách získaných díky rozhovoru s osobností z občanského sdružení *Klubu za krásné Karlovarsko*, Mgr. Jiřím Klsákem.

1. Historie města

1.1 Do 19. století

Vznik Karlových Varů je opředen pověstmi o zakladateli Karlu IV. Vyprávění o tom, jak vládce a jeho družina honili jelena, který se zachránil skokem do termálních vod, se poprvé v náznamech objevuje v roce 1542 u Caspara Bruschia, rodáka z nedalekého Horního Slavkova. Úplná verze pověsti se dochovala v latinském spise o užívání karlovarských vod z roku 1571 od renesančního lékaře Fabiana Sommera. Místo s léčivými prameny ale bylo známé již před začátkem 14. století. Jeho prvními osídlenci byly slovanské kmeny, to dokládá i původní název Wary. Kronikář a archivář August Leopold Stöhr udává, že král Karel IV. místo navštívil v roce 1347 a léčil se tu z následků bitvy u Kresčaku. Tento rok se také udává jako datum založení města. Karel IV. následně město navštívil ještě třikrát. Výsledky archeologických výzkumů ovšem prokázaly výskyt sídelních útvarů ještě před rokem 1347, a to jak z období pravěku, pozdní doby bronzové, tak i ze 13. století.²⁵ Autoři historických map českého království vyznačili ve svých dílech lokality s léčivými prameny, Mikuláš Klaudián zakreslil na mapě z roku 1518 Wary, Zikmund z Púchova roku 1556 uvádí jen Vary. Podrobnější studijní materiál nabízejí odborné traktáty lékařů.²⁶ I když je dnes přesná podoba Karlových Varů v období po založení Karlem IV. neznámá, může se s největší pravděpodobností určit, že první obydlí vznikala v okolí pramene Vřídla. Dodnes se dochovala pouze hranolová věž královského hrádku. Její pravděpodobná středověká podoba je známá z litografie Andrease Schäflera z roku 1858.²⁷ První zmínky o umělém jímání pramene Vřídla se objevily v 70. letech 16. století. Od té doby se také stavěly stavby sloužící k zastřešení pramene a k promenádám. Podoba Karlových Varů z 16. století se již dochovala v plánech města. Zástavba se tou dobou nacházela v podélném půdorysu v údolí po obou březích řeky Teplé. Na přelomu 16. a 17. město zasáhly dvě živelné katastrofy. Při povodni v roce 1582 bylo zničeno 36 domů. Rozsáhlejší katastrofou byl požár v roce 1604, ten trval pouze tři hodiny, ale zůstaly po něm stát jen tři domy z původních 102. Lázeňství ovšem představovalo natolik

²⁵ Lukáš NOVOTNÝ, *Karlovy Vary*, Praha-Litomyšl 2007, s. 5-6.

²⁶ Robert ŠREK, *Karlovy Vary: architektura v letech 1780-1850*, Olomouc 2011, s. 14.

²⁷ Lukáš NOVOTNÝ, *Karlovy Vary...*, s. 7.

významné zisky, že město bylo díky veřejným sbírkám a podpoře panovníka Rudolfa II. obnoveno. Vývoj města pozastavila až třicetiletá válka.²⁸ Barokní dominantou a významnou památkou je kostel sv. Máří Magdalény od architekta Ignáce Dietzenhofera, který je považován za jednu z nejhodnotnějších ukázek vrcholného baroka v českých zemích. Další významnou barokní památkou je morový sloup na Tržišti, pocházející z roku 1716, postavený jako díkuvzdání za to, že se městu v roce 1713 vyhnul mor.²⁹ Od 18. století se centrum rozrostlo o další prestižní adresy, kde bydlel i ruský car Petr Veliký a několikrát pobýval i Goethe. V roce 1774 byla vystavěna moderní Vřídelní hala, která vznikla v důsledku uplatňování léčebných zásad karlovarského rodáka doktora Davida Bechera.³⁰

1.2 19. století

Na počátku 19. století neměly na prosperitu Karlových Varů vliv ani napoleonské války. Léčebné procedury Davida Bechera rozvinuli další zkušení lékaři. Vzhledem k tomu, že nedílnou součástí léčebných kúr byly procházky, rozšířila se v lázeňských lesích síť vycházkových cest, stálo na nich přes dvacet altánů a výletních míst. Nejznámějším takovým místem je kovová socha kamzíka z roku 1851, která se stala symbolem města. Cestovatel Alexander von Humboldt údajně prohlásil o Karlových Varech, že tamní lesy jsou nejkrásnějším přírodním parkem Evropy.³¹ Západočeské lázně se v obdobích svého největšího rozmachu plně vyrovnaly nej přednějším lázeňským centrům Evropy.³² Pro druhou polovinu 19. století se vžil označení Zlatý věk Karlových Varů.³³ Lázně ale nebyly navštěvovány jen kvůli léčení. Jejich návštěva se posléze stávala vysloveně módou. Z lázeňského města se postupně stalo letovisko, kde se setkává vysoká šlechta, politici i obchodníci, mezi návštěvníky ale nechyběli slavní umělci, hudební skladatelé, spisovatelé nebo básníci. V lázních se konalo množství kongresů, vědeckých konferencí a diplomatických jednání,

²⁸ Lukáš NOVOTNÝ, *Karlovy Vary...*, s. 8, 9, 11, 13.

²⁹ *Tamtéž*, s. 13, 16, 17.

³⁰ *Tamtéž*, s. 22, 24, 31.

³¹ *Tamtéž*, s. 22, 24, 31.

³² Lubomír ZEMAN, *Západočeský lázeňský trojúhelník*, Karlovy Vary 2008, s. 136.

³³ Lubomír ZEMAN, *Slavné lázně Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2014, s. 189.

navazovaly se zde společenské kontakty a uzavíraly obchody. A především západočeská lázeňská města vyrostla do světových lázeňských center.³⁴

Nárůst obyvatelstva a lázeňských hostů vyvolal nové nároky na stavby na dosud zelených plochách. S městem postupně začaly splývat přilehlé zemědělské obce. Zahuštění obyvatel vyvolalo potřebu většího komfortu ve městě a množství lázeňských hostů bylo potřeba zajistit pohodlí na úrovni. Začalo se s výstavbou restaurací, vyhlídek a kolonád, ale i zařízení, jako je nemocnice, spořitelna nebo pošta.³⁵ Ve druhé polovině 19. století nastal velkolepý rozmach karlovarských lázní. Počet návštěvníků a lázeňských hostů se zvýšil, a s tím se zvýšila i stavební aktivita ve městě. Do lázeňského města přišla především architektura historizujících slohů. Vývoj lázeňské části v tomto období byl neobyčejně rychlý.³⁶ Lázeňská města chtěla držet krok s dobovými evropskými trendy, kdy se města rozčleňují na obchodní „city“, bohatý „westend“ a dělnické kolonie s továrnami. Nejvýznamnějším příkladem této snahy je vilová čtvrť Westend v Karlových Varech, navržená především za účelem zvýšení estetiky světových lázní, ale také za účelem lázeňství jako takového. Jednalo se totiž o lázeňské vily pronajímané lázeňským hostům a objekty hotelů a pensionů.³⁷

Vybudováním nové karlovarské kolonády, dnešní Mlýnské kolonády, byl roku 1869 pověřen architekt Josef Zítek, který pro svůj návrh zvolil přízemní sloupovou halu v podobě antické stoy. Kolonáda kryje pět pramenů a nese horní terasu s ustupujícím pavilonem. Stavba kolonády byla dokončena roku 1881.³⁸ Druhá karlovarská kolonáda, Tržní kolonáda, má podobu krajkové lodžie se štíhlými sloupky, půdorysně sleduje historickou uliční čáru včetně jejího zalomení. Architektury kolonády jsou Ferdinand Fellner a Hermann Hellmer. Všechny okrajové části střeš, sloupků i interiérové členění stěn jsou zdobeny plastickými vyřezávanými prvky, které v některých částech představují tzv. švýcarský styl, u ateliéru Fellner a Hellmer velmi oblíbený.³⁹ Stavba divadla se rozběhla na podzim 1884 a provádějícím architektem byl

³⁴ Lubomír ZEMAN, *Slavné lázně...*, s. 21-22.

³⁵ Anna ZÍDKOVÁ, *Fellner a Helmer v Karlových Varech*, Karlovy Vary 1997, s. 37-38.

³⁶ Lubomír ZEMAN, *Průvodce architekturou Karlových Varů*, Praha 2012, s. 43.

³⁷ Lubomír ZEMAN – Jiří PODRAZIL, *Slavné vily Karlovarského kraje*, Praha 2010, s. 37.

³⁸ Lubomír ZEMAN, *Průvodce...*, s. 84.

³⁹ Dana LINHARTOVÁ, *Architektonická činnost ateliéru Fellner a Helmer v českých zemích*, Praha 2017, s. 51.

Ferdinand Fellner. Hned zpočátku došlo ke sporům, zejména ohledně výše nákladů technických záležitostí. Stavební náklady vyšly na 400 tisíc zlatých. Zcela hotová byla stavba 15. září 1886, večer se konalo zahajovací představení Figarovy svatby. Dispozičně patří karlovarské divadlo mezi nejvynalézavější realizace ateliéru, je stylově první důsledně novobaročnické divadlo u nás a patří mezi jednu z nejstarších novobaročnických staveb v českých zemích, což může souviset s blízkostí kostela od Kiliána Ignáce Dietzenhofera.⁴⁰ Jednou z nejvýznamnějších budov jsou dnešní Lázně I., neboli Císařské lázně. Význam a specifičnost Císařských lázní spočívá nejen v architektonickém provedení takto monumentální stavby, ale i v úspěšném a na svou dobu pokrokovém propojení užitkové a umělecké hodnoty. Stavba svým vzhledem a měřítkem konkuruje divadelním stavbám, které ateliér realizoval. Za v té době ojedinělý úkaz lze považovat i technické vybavení stavby, například elektrické osvětlení budovy, dále vybavení jednotlivých koupelen, řešení topného zařízení či ventilace prostorů. Pokud jde o architektonický rozbor stavby, architekti se inspirovali zejména benátským stavitelstvím. V exteriéru jsou zase patrné odkazy na divadelní stavby ateliéru. Císařské lázně byly slavnostně otevřeny 5. května 1895.⁴¹ Kolem lázeňského centra byla v místních lesích vytvořena síť vycházkových tras a promenád, s četnými vyhlídkami a turistickými místy. Rozhledny obecně patřily od konce 19. století mezi velmi oblíbené stavební typy, tvořily totiž výrazné vyhlídkové body nad městem a současně byly oblíbeným cílem při procházkách lázeňských hostů. Goethova vyhlídka, původně Stephanie Warte, je druhou nejstarší rozhlednou města. Podnět ke stavbě dala belgická princezna Stefanie, manželka rakouského korunního prince Rudolfa Habsburského. Stavba byla vystavěna podle projektu Ferdinanda Fellnera a Hermanna Hellmera. Samotný popis stavby uveřejněný v dobovém tisku charakterizuje stavbu jako inspirovanou staroněmeckým hradním stylem.⁴² V návaznosti na výstavbu promenád se v Karlových Varech ujal zvyk umisťovat podél nich děkovné, obdivné a oslavné nápisy lázeňských hostů. Mnozí hosté kromě zřízení

⁴⁰ Dana LINHARTOVÁ, *Architektonická činnost...*, s. 57-58.

⁴¹ *Tamtéž*, s. 99, 108, 109.

⁴² *Tamtéž*, s. 72-73.

desky s nápisem sponzorovali i stavbu či opravu objektů v karlovarských lesích. Ty pak nesly jejich jméno.⁴³

Lázeňská klientela zůstávala dlouho exkluzivní. Lázeňská města navštěvovala především šlechta a s pacientem zároveň přijížděli členové rodiny a služebnictvo.⁴⁴ V evropsky proslulých západočeských lázních se tak scházely významné osobnosti z celého světa. Pobyt v lázních byl považován i za společenskou událost.⁴⁵ Návštěvy slavných osobností jsou tradičním specifikem města.⁴⁶ Již během třicetileté války se zde objevil Ján Jesenský, lékař, který provedl první pitvu v Čechách.⁴⁷ Patrně nejvýznamnějším návštěvníkem je německý básník Johann Wolfgang von Goethe. Mezi další významné návštěvníky pak patří car Petr Veliký, Marie Terezie, Ludwig van Beethoven, Franz Josef I. a mnoho dalších z řad aristokracie i umělecké elity.⁴⁸

Díky rozvoji lázeňství v 19. století, získalo město Karlovy Vary svou celosvětovou slávu a oblibu ve společnosti. To mělo významný vliv na architektonický vývoj města, na vývoj lázeňské péče v dalších českých lázeňských městech a na dnešní podobu a význam největších českých lázní.

1.3 20. století

Rozkvět lázeňského města a jeho postavení jako lázeňského centra světového významu ukončila první světová válka. V roce 1928 došlo k vytvoření tzv. Velkých Karlových Varů, tedy ke sloučení s okolními čtvrtěmi Tuhnice, Rybáře a Drahovice, které byly to té doby samostatné obce. Další rozvoj města pak pozastavil počátek druhé světové války a úpadek se ještě více prohloubil během odsunu německého obyvatelstva v roce 1945. K rozvoji nedošlo ani v letech 1949–1960, kdy byly Karlovy Vary poprvé v historii krajským městem.⁴⁹ V této době již začalo docházet k zanedbávání a neudržování starších staveb a také k prvním demolicím.

⁴³ Stanislav BURACHOVIČ, *Genius loci západočeských lázní*, Beroun 2008, str. 52.

⁴⁴ Milena LENDEROVÁ, *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*, Praha 2017, str. 384.

⁴⁵ Eva UCHALOVÁ, *Česká móda 1780-1870: pro salon i promenádu*, Praha 1999, str. 11.

⁴⁶ Stanislav BURACHOVIČ, *Karlovy Vary: slavní návštěvníci*, Karlovy Vary 2007, str. 6.

⁴⁷ Jaroslav KUČERA, *Západočeské lázně*, Praha 2006, str. 9.

⁴⁸ Stanislav BURACHOVIČ, *Karlovy Vary: slavní návštěvníci*, Karlovy Vary 2007, str. 6.

⁴⁹ Lubomír ZEMAN, *Průvodce...*, str. 24.

K výrazným architektonickým změnám došlo v 60. a poté v 70. a 80. letech 20. století, kdy byla vybudována nová Vřidelní kolonáda a komplex hotelu Thermal.⁵⁰ Projekt hotelu připravili v letech 1964-1967 manželé Věra a Vladimír Machoninovi, jejichž díla se obecně vymykala standardu své doby. Samotná stavba hotelu pak probíhala v letech 1967-1978. Jedná se o rozsáhlý komplex hotelu, sanatoria a festivalových sálů. Konstrukčně se jedná o ocelový skelet obložený betonovými panely v ocelových rámech.⁵¹ Nábytek a další vybavení hotelu je také navrženo samotnými architekty.⁵² Lázeňská část budovy byla posazena na skalní výběh, kde byl do skály zapuštěn i bazén s termální vodou.⁵³ Celý komplex byl postaven jako reprezentativní budova a centrum konání Mezinárodního filmového festivalu a tedy zároveň jako ukázka československé architektury.⁵⁴ Jedná se o mimořádný architektonický počín a zároveň o kontroverzní a rozporuplnou stavbu. Aby totiž nebyla výšková budova hotelu Thermal konfrontována s okolním prostředím, byla kvůli novostavbě zbourána celá tehdejší Chebská ulice, tedy cenná historická zástavba města.⁵⁵

Další, již zmiňovanou architektonickou památkou z této doby, je Vřidelní kolonáda. Ta byla postavená v letech 1967-1975, podle návrhu architekta Jaroslava Otruby, na místě původní litinové kolonády z 19. století. Stavba je členěna do tří hal a její dominantou je vývěr pramene Vřídlo.⁵⁶ Jinými novými stavbami tohoto období jsou další lázeňské komplexy, například sanatorium Švýcarský dvůr nebo Sanssouci, dále pak domov mládeže v městské čtvrti Drahovice, obchodní centrum Perla nebo budovy České spořitelny a České pojišťovny. Modernizací v tomto období prošla i většina objektů karlovarských firem.⁵⁷

Brutalismus, tedy nový architektonický styl, ve kterém jsou zmiňované stavby vybudovány, dodnes vyvolává mezi laickou i odbornou veřejností protichůdné reakce.

⁵⁰ Lubomír ZEMAN, *Průvodce...*, str. 25.

⁵¹ *Tamtéž*, str. 260.

⁵² Oliver ELSER, <https://www.sosbrutalism.org/cms/15802395#16270579>, online, cit. 2023.

⁵³ Lubomír ZEMAN, *Průvodce...*, str. 260.

⁵⁴ Oliver ELSER, dostupné z <https://www.sosbrutalism.org/cms/15802395#16270579>, online, cit. 2023.

⁵⁵ Karel KUČA – Lubomír ZEMAN, *Památky Karlovarského kraje*, Karlovy Vary 2006, str. 188.

⁵⁶ Lubomír ZEMAN, *Průvodce...*, str. 74.

⁵⁷ Jiří BERAN, *Dějiny Karlovarského kraje*, Karlovy Vary 2004, str. 171.

Po celém světě vznikají sdružení za záchranu brutalistních staveb, které jsou ohroženy demolicí, nejčastěji pro jejich estetičnost, nebo přestávají vyhovovat nárokům na ekonomicky a energeticky udržitelné stavby.⁵⁸

Nová architektonická tvorba vycházela z principu, že stavba nesmí být ovlivněna prostředím, ve kterém je projektována. Vybudováním megalomanských obchodních center, domů, hotelů, panelových sídlišť nebo typických prodejen, negativně zasáhla socialistická architektura do vzhledu většiny měst a vesnic a dodnes většinou negativně ovlivňuje historický obraz jednotlivých sídel.⁵⁹ Větší komplexy sídlišť v Karlových Varech vznikly v Tuhnicích a v Drahovicích.⁶⁰

1.4 Zapsání města Karlovy Vary na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO

Proces zápisu Karlových Varů na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO byl zahájen v roce 2011 a dokončen byl v roce 2021.⁶¹ Na národní Indikativní seznam bylo město zapsáno v roce 2014, v letech 2016-2018 probíhalo zpracovávání nominační dokumentace, která byla v lednu 2019 předložena Centru světového dědictví a v červenci 2021 bylo rozhodnuto o zápisu.⁶²

Kromě města Karlovy Vary jsou v sérii Slavné lázně Evropy zařazená i česká lázeňská města Františkovy Lázně a Mariánské Lázně, tedy celek, který je označován jako Lázeňský trojúhelník. Tato města, zapsaná na Seznam světového dědictví, představují kulturní fenomén, který vrcholil v 19. a 20. století.⁶³ Série *The Great Spas of Europe*, v překladu Slavné lázně Evropy, jsou jedinečný doklad evropského lázeňství, k jehož největšímu rozkvětu docházelo od 18. století do třicátých let 20. století. Tato lázeňská města jsou jedinečným příkladem nových městských celků se specifickou formou, funkcí a architekturou, která jinde ve světě nemá obdoby.⁶⁴

⁵⁸ Ivan ADAMOVIČ, dostupné z <https://denikn.cz/49818/brutalismus-nejdriv-ho-zbourame-pak-ho-budeme-oplakavat/>, 2019, online, cit. 2023.

⁵⁹ Karel KUČA – Lubomír ZEMAN, *Památky...*, str. 189.

⁶⁰ Lubomír ZEMAN, *Průvodce...*, str. 25.

⁶¹ Daniela VOLFOVÁ, *Proces zápisu lázeňských míst v Karlovarském kraji na seznam světového dědictví UNESCO – připravenost, přínosy, rizika*, bakalářská práce, Ekonomická fakulta Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň 2021, str. 18.

⁶² *Tamtéž*, str. 23.

⁶³ *Tamtéž*, str. 18.

⁶⁴ *Tamtéž*, str. 23.

Aby mohlo dojít k zápisu na Seznam světového a kulturního dědictví UNESCO, musí statek vykazovat určité mimořádné hodnoty a splňovat alespoň jedno z deseti výběrových kritérií UNESCO. Série Slavné lázně Evropy splňuje celkem čtyři kritéria. Zapsaná lázeňská města měla vliv na rozvoj evropské společnosti mezi 18. a 20. stoletím a významně ovlivnila rozvoj vědy, medicíny a umění. Jsou dokladem specifické lázeňské kultury a příkladem lázeňských měst, což zahrnuje kombinaci architektury, městského plánování a designu krajiny a jsou označována jako křižovatky mezinárodních kultur.⁶⁵

Kromě Karlových Varů a zmiňovaných Františkových Lázní a Mariánských Lázní jsou v sérii zapsána i evropská lázeňská města Bad Ems, Bad Kissingen, Baden-Baden, Baden u Vídně, Bath, Montecatini Terme, Spa a Vichy.⁶⁶

Každé ze zmíněných měst má soubor společných rysů. Všechna vznikala kolem zdrojů minerální vody, která byla dále využívána k léčebným funkcím. Soubory budov zahrnují lázeňské domy, komplexy balneologické péče, pitné haly a pavilony, sportovní zařízení a společenská zařízení jako například divadla, kasina nebo společenské sály, a zázemí pro návštěvníky, tedy hotely a infrastruktura. Zároveň do urbanistického kontextu lázeňských měst spadají lázeňské parky, zahrady a tzv. okolní terapeutická krajina. Budovy se propojují s okolní krajinou, která je využívána k pohybovým aktivitám v rámci léčebné terapie.⁶⁷ Všechna města také splňují již zmíněná kritéria týkající se rozvoje medicíny a balneologie, rozvoje evropské společnosti a jsou dokladem specifické lázeňské kultury a lázeňské architektury.⁶⁸

Karlovy Vary jsou v tomto ohledu specifické v charakteru urbanismu a architektury. Vyvinuly se zde speciální stavby, které dále sloužily jako vzor pro další světové lázně. Mariánské Lázně mají také své specifické urbanistické rozložení, historické lázeňské budovy jsou postavené kolem parku přímo v lázeňském centru. Františkovy Lázně jsou město s jednotnou, symetricky uspořádanou architekturou.⁶⁹ Baden u Vídně kombinuje architekturu biedermeieru z počátku 19. století,

⁶⁵ Daniela VOLFOVÁ, *Proces...*, str. 24-25.

⁶⁶ *Tamtéž*, str. 23.

⁶⁷ Lubomír ZEMAN, *Slavná lázeňská města Evropy*, Praha 2022, str. 80.

⁶⁸ *Tamtéž*, str. 81.

⁶⁹ *Tamtéž*, str. 82.

s architekturou z přelomu 20. století. Lázeňské město Spa bylo nazýváno „kavárnou Evropy“, díky množství společenských podniků a samotné jméno města se rozšířilo pro obecné pojmenování pro lázně. Město Vichy je považováno za modelové lázně, s množstvím lázeňských kolonád a krytých promenád.⁷⁰ Lázně Bad Ems jsou hodnotné svým přírodním zázemím a terapeutickou krajinou. Ve městě Baden-Baden byl dochován celkový charakter lázeňského centra a jedná se o jedno z největších a nejmódnějších lázeňských měst. Ve městě Bad Kissingen se nachází největší pitná hala na světě, Wandelhalle.⁷¹ Lázně v Montecatini Terme jsou proslulé díky svým kolonádám a monumentálním lázeňským komplexům. A lázeňské město Bath je považováno za jedno z prvních lázeňských měst a vyznačuje se ikonickými lázeňskými budovami a náměstími⁷²

Zápis na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO má na město pozitivní vliv a je to pro město velká příležitost.⁷³ Díky zápisu by se měl zkvalitnit výkon státní správy v oblasti památkové péče a měly by být zachovány památkové hodnoty města.⁷⁴ Zároveň by zápis mohl zvednout duch a prestiž města, i prestiž celého Karlovarského kraje, který je často veřejností vnímán negativně. Zápis ale přináší i možná negativa, tím je především ohrožení masovým turismem, nebo situací, kdy se město stane pouze průjezdovým místem, kde se odbaví množství turistů. To by město nijak neposunulo v rozvoji a naopak by vznikly další výdaje a narušení podstaty lázeňského města.⁷⁵

⁷⁰ Lubomír ZEMAN, *Slavná lázeňská města...*, str. 83.

⁷¹ *Tamtéž*, str. 84.

⁷² *Tamtéž*, str. 85.

⁷³ Daniela VOLFOVÁ, *Proces...*, str. 35.

⁷⁴ Lubomír ZEMAN – Jan PRUDÍK, *Management plán Západočeský lázeňský trojúhelník*, Karlovy Vary 2014, str. 19.

⁷⁵ Daniela VOLFOVÁ, *Proces...*, str. 36.

2. Památková péče

2.1 Památková péče v Karlovarském kraji

Památková péče na území Karlovarského kraje má dlouhou tradici. V roce 1850 byla založena organizace s názvem Zentral Commission für Erhaltung und Erforschung der Baudenkmäler, jako první organizace na ochranu památek. Praktická účinnost tehdejší památkové péče byla malá a provádění obnovy památek v soukromém vlastnictví ovlivňovala jen málo. Převažovala metodologie purismu, která usilovala o domnělé navrácení středověkých památek do gotické podoby. Mladší památky byly pouze výjimečně vnímány jako hodnotné. Takovým příkladem je kostel sv. Mikuláše v Chebu.⁷⁶

Po roce 1918 byla památková péče svěřena Státním památkovým úřadům. Jeden ze zásadních úkolů památkové péče po druhé světové válce byla ochrana a zabezpečení narušených nebo ohrožených památek a zajištění památek jako konfiskátů po odsunu německých obyvatel. To byl tehdy aktuální problém pohraničí a celého území Karlovarského kraje. Jednou z priorit památkové péče v kraji se stala například záchrana historického jádra města Cheb. Historické jádro nebylo zachráněno celé, ale lze předpokládat, že bez aktivního zásahu by historické centrum města zaniklo, jako tomu bylo například v případě Horního Slavkova, kde zanikla většina pozdně gotických a renesančních staveb. Celková změna politické a společenské situace po roce 1948 vedla ke konfiskaci a znárodnění velké části památkového fondu a k přeměně Státního památkového úřadu na Státní památkový úřad.⁷⁷

V roce 1950 byla města Cheb a Loket prohlášena za městské památkové rezervace a v roce 1952 byl městskou památkovou rezervací prohlášen i Horní Slavkov. Po roce 1960 zajišťovalo památkovou péči v kraji Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni.⁷⁸ Na zbylém území dnešního Karlovarského kraje docházelo k celkové závažné devastaci nemovitých památek a širšího historického prostředí. Velmi zásadně k tomu přispěl odsun německého

⁷⁶ Karel KUČA – Lubomír ZEMAN, *Památky...*, str. 321.

⁷⁷ *Tamtéž*, str. 322.

⁷⁸ *Tamtéž*, str. 323.

obyvatelstva, které do té doby tvořilo většinu osídlení na území kraje. Také byly zřízeny vojenské výcvikové prostory Prameny a Hradiště, jejichž důsledkem bylo například zlikvidováno město Doupov a většina vesnic a památek v okolí. Za další nepříznivý faktor lze považovat zřízení pohraničního pásma na hranicích se Spolkovou republikou Německo. K likvidaci celých vesnic zde nedošlo jen díky poměrně velké hustotě sídel. Velmi nepříznivě se na stavu památek odrazila i povrchová těžba uhlí v Sokolovské pánvi a téměř celá historická sídelní struktura Sokolovské pánve postupně zanikla. Území kraje bylo vystaveno destrukcím a zanedbáním památek a zároveň nové necitlivé výstavbě. Nejvíce poškozená byla sídla na Chebsku, především město Aš. Zničena byla i část cenných staveb vesnické hrázděné architektury. Naopak nejméně narušena zůstala lázeňská města Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně.⁷⁹

Okresní a městský aktiv památkové péče v roce 1989 konstatoval, že je stav památek v Karlovarském okrese v katastrofálním stavu a je nutné situaci okamžitě řešit, a tak byly předloženy konkrétní návrhy na novou podobu památkové péče v okrese. Díky tomu vzniklo Občanské fórum ochránců památek Karlovarska. Ti spatřovali hlavní problém v necitlivých zásazích do památkově cenné části Karlových Varů na straně jedné a na straně druhé v procesu chátrání starších objektů.⁸⁰ Vyslovili také řadu konkrétních požadavků, jako například bez prodlení prohlásit další městské památkové zóny, navrhnout k ochraně vesnické památkové zóny, zvláštní pozornost věnovat nejvíce ohroženým zchátralým památkovým objektům, opravit muzejní objekty, urychlit zahájení generální aktualizace movitých kulturních památek, pozornost věnovat i ochraně archivních fondů, ochránit stávající archeologické lokality, regenerovat historické parky a zahrady, zastavit veškeré demolice a vrátit veřejným prostorům původní historické názvy. V případě Karlových Varů byly vneseny i požadavky jako například preferovat rekonstrukce starších objektů před novou výstavbou, vracet lázeňský provoz do původních objektů nebo rozšířit počet památkově chráněných objektů.⁸¹

⁷⁹ Karel KUČA – Lubomír ZEMAN, *Památky...*, str. 324.

⁸⁰ *Tamtéž*, str. 324.

⁸¹ *Tamtéž*, str. 325.

V období po roce 1989 se v památkové péči na území Karlovarského kraje objevují významná pozitiva, řadu památek se podařilo zachránit a obnovit a obnovy se dočkala i řada historických jader měst. Takovým příkladem je i městská památková rezervace v Karlových Varech. Zároveň ale, především z důvodů komerčních tlaků, došlo k demolicím velkého množství historických staveb, nebo k radikálním modernizacím interiérů. Od roku 2002 proti destrukci těchto objektů bojovalo sdružení *Za krásné Karlovarsko*.⁸²

Do konce roku 2002 byly základním článkem ve výkonu památkové péče okresní úřady v Chebu, v Sokolově a v Karlových Varech. Od 1. ledna 2003 tuto roli vykonávají obce s rozšířenou působností, tedy Cheb, Mariánské Lázně, Sokolov, Kraslice, Karlovy Vary a Ostrov. Odvolacím orgánem je odbor kultury, památkové péče, lázeňství a cestovního ruchu Krajského úřadu Karlovarského kraje v Karlových Varech. Metodickou a odbornou složkou památkové péče je od roku 2006 územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu v Lokti.⁸³

2.2 Památková péče v Karlových Varech

Památková zóna Karlovy Vary se skládá z lázeňské části podél řeky Teplé, do které spadá i vilová čtvrť Westend, a z nové správní čtvrti. Památková zóna se vyznačuje souborem historických památek a původní urbanistická struktura je jen minimálně narušena. Velká část hodnotných staveb se dochovala v autentické podobě, včetně interiérů.⁸⁴

K oslabení památkového potenciálu města docházelo, a ještě stále částečně dochází, vinou devastace stavebních památek. Dochází zejména ke kompletním přestavbám, během kterých jsou ničeny dispozice objektů a interiéry a zůstávají stát pouze fasády a obvodové zdi. Původní cenné architektonické prvky jsou často nepoškozené a funkční a k devastaci dochází pouze za účelem prostavění více finančních prostředků, než by jich bylo potřeba při opravě. Důsledkem je ale nevratná ztráta původnosti a autenticity stavby. Jak zmiňuje historik architektury Mgr. Lubomír Zeman, autentičnost zahrnuje původnost a dochovanost historické stavby a pravost

⁸² Karel KUČA – Lubomír ZEMAN, *Památky...*, str. 326.

⁸³ *Tamtéž*, str. 333.

⁸⁴ Lubomír ZEMAN a kol., *Program...*, str. 33-34.

původní architektonické nebo výtvarné formy. Zároveň je součástí autenticity také její původní umístění a nenarušenost okolního prostředí. Například necitlivá novostavba v blízkosti může působení stavby poškodit někdy i více, než přímý zásah do podstaty stavby. V některých případech jsou kroky necitlivých přestaveb nahrazovány replikami. To ale vede k vytvoření nežádoucích kopií a napodobenin. Jedná se nevratný krok, kdy je památka definitivně poškozena, často i s jejím okolím.⁸⁵

Při nedostatku finančních prostředků jsou největšími rizikovými faktory špatný stav objektů, který ohrožuje jejich památkovou hodnotu, dále samotní vlastníci objektů, kteří buď nekomunikují, nebo je není možné přimět k péči o daný objekt. Nebo se jedná o objekt bez využití, kterému tak hrozí zánik nebo demolice objektu a tedy pak následná ztráta památkové hodnoty. To vše vede k nebezpečí ztráty památkového potenciálu města.⁸⁶ Toto nebezpečí hrozí i při nadbytku finančních prostředků, kdy památkovou hodnotu daného objektu ohrožují mnohdy nepřiměřené představy majitele objektu o přestavbách a úpravách a neodbornost a neznalost majitelů a zhotovitelů oprav, dále nadměrná modernizace interiérů, nerozumné uplatňování stavebních norem na úkor autenticity daného objektu, nadměrné používání soudobých materiálů při opravách nebo prosazování nadměrných novostaveb, které pak poškozují prostředí a celkové panorama města.⁸⁷ V potenciálním nebezpečí se odráží i nedostatky současné právní úpravy, kdy dochází k nerespektování odborného vyjádření a závazných stanovisek odborného orgánu památkové péče vlastníky objektů nebo zhotoviteli přestaveb. Dalšími riziky jsou i nízké sankce nebo jejich neudělování při přečinech, nízká, neexistující kompenzace zvýšených nákladů vlastníkům kulturních památek nebo památkově hodnotných objektů na péči o objekty a nedostatečné financování programů podpory památkové péče.⁸⁸

V souvislosti se zapsáním Karlových Varů na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO však došlo ke změně přístupu k péči o hmotné a nehmotné památky města.⁸⁹ Pohled obyvatel města a společnosti na kulturní dědictví

⁸⁵ Lubomír ZEMAN a kol., *Program...*, str. 44.

⁸⁶ *Tamtéž*, str. 44.

⁸⁷ *Tamtéž*, str. 44-45.

⁸⁸ *Tamtéž*, str. 45.

⁸⁹ *Tamtéž*, str. 60.

se však postupně mění.⁹⁰ Kdysi většina obyvatel města tyto negativní vlivy nevnímala, v dnešní době se však jednoznačně staví proti takovým zásahům do obrazu města. To je vidět například v odmítnutí zástavby u chrámu sv. Máří Magdaleny, nebo v negativních ohlasech na stavbu garážového domu poblíž hotelu Imperial.⁹¹

2.3 Klub Za krásné Karlovarsko

Klub *Za krásné Karlovarsko* aktivně fungoval v letech 2002–2010 jako nepolitické občanské sdružení, za účelem ochrany přírody a kulturních památek. Ke vzniku klubu došlo v souvislosti s četnými demolicemi historických domů v Karlových Varech a jako reakce na stav památkové péče.⁹²

Snahou klubu bylo upozorňovat a informovat veřejnost o památkových hodnotách objektů a rozšířit zájem o tuto problematiku u široké veřejnosti a zároveň pomáhat orgánům památkové péče v ochraně památek a památkových souborů. Klub se aktivně podílel nejen v protestech proti demolicím historických objektů v Karlových Varech, ale například i hájil historické prostředí města Nejdek, zabránil demolicím hospodářských dvorů u premonstrátského kláštera v Teplé, uspořádal výstavu dokumentující zánik lázní Kyselka, či ve spolupráci s *Klubem Za starou Prahu* zajistil klub návrh statického zajištění cenného a ohroženého patricijského domu čp. 143 v Jáchymově. Klub také, jako jedni z prvních ve městě, pořádal vlastivědné vycházky pro veřejnost, například „Gotické Vary“ nebo „Barokní Vary“. Ke své prezentaci klub využíval regionální tisk a vlastní internetové stránky.⁹³ Především pak díky podpoře regionálního tisku (Karlovarský deník a regionální vydání Mladé fronty a deníku Právo) se klub dostal do povědomí široké společnosti, což vedle negativních reakcí vyvolalo i podporu veřejnosti a žádaný zájem místních obyvatel o celou problematiku a zároveň i povědomí o historii a významu architektury ve městě. Zároveň za fungování klubu došlo k povýšení města na památkovou rezervaci a započala iniciativa k rekonstrukci významné budovy Císařských lázní.

⁹⁰ Lubomír ZEMAN a kol., *Program...*, str. 62.

⁹¹ *Tamtéž*, str. 60.

⁹² Jiří KLSÁK, *Klub za Krásné Karlovarsko*, dostupné z <http://stary-web.zastarouprahu.cz/ruzne/karlovarsko.htm>, Věstník Klubu za starou Prahu 1/2004.

⁹³ Jiří KLSÁK, *Klub za Krásné Karlovarsko*, dostupné z <http://stary-web.zastarouprahu.cz/ruzne/karlovarsko.htm>, Věstník Klubu za starou Prahu 1/2004.

Klub oficiálně zanikl v roce 2010, nicméně většina jeho členů zůstala stále aktivní i mimo oficiální sdružení. Mezi významné členy klubu patřili například Mgr. Jiří Klsák, Mgr. Lubomír Zeman, Vladimír Dlesk, Ing. Arch. Břetislav Kubíček, Ing. Václav Kouba, doc. PhDr. Richard Biegel Ph.D., Mgr. Karel Ksandr, Jiří Šír, RNDr. Tomáš Vylita Ph.D. či Ing. Petr Krása.

2.4 Úpravy fasád a obvodových plášťů

Kulturně historickou hodnotou památky je také dobový výtvarný projev. Každá doba se vyznačuje různými výtvarnými ideály a trendy, kterých se v umění a tedy i v architektuře snažila dosáhnout. V tomto případě se jedná o obvodové pláště a fasády. I ochrana a péče o fasády historických památek a jejich úpravy by měla být smyslem památkové péče, jedná se totiž o neoddelitelnou součást historických staveb. Jejich barevnost je jednou z podstatných součástí výsledného působení objektu jako celku.⁹⁴

Úpravy fasád nelze vytrhávat z jejich celkového architektonického kontextu. Jsou dobovou interpretací tehdejšího umění a trendů. Podstatnou roli hraje tvar, kompozice, proporce a logika členění. Význam mají i užití pigmenty a materiály.⁹⁵ Barevnost omítek má psychologický i urbanistický účinek a barva byla nedílnou součástí daného architektonického a uměleckého slohu. Barevnost fasád se také často proměňovala v souvislosti se stylovým vývojem. Při stanovování nové barevnosti je však nutné dodržovat jak samotné architektonické členění, tak je také nutné, aby rekonstrukce vycházela z jedné konkrétní časové etapy. S nástupem moderních technologií došlo k výtvarným a barevným úpravám, které nekorespondují s historickou skutečností a negativně ovlivňuje architektonické soubory, nebo i celkové prostředí památek. Negativně také působí na laickou veřejnost, která tyto úpravy chybně vnímá jako ukázkou historické skutečnosti.⁹⁶

Úkolem památkové péče by mělo být zachování historického originálu, v tomto případě zachování dochovaných výplňových prvků, historických omítek a historických povrchových úprav. Významnou součástí Karlových Varů je

⁹⁴ Lubomír ZEMAN a kol., *Program...*, str. 118.

⁹⁵ *Tamtéž*, str. 118.

⁹⁶ *Tamtéž*, str. 119.

architektura 19. a počátku 20. století. Pro tuto architekturu je typická jednobarevnost fasád, proto je, pro zachování typické charakteristiky a vizuální podoby města, na této jednobarevnosti trvat.⁹⁷

2.5 Úpravy interiérů

Při úpravách historických památek také často dochází k nerespektování původního řešení interiérů. Historická hodnota dochované interiérové výzdoby je často podceňena a dochází tak k překrývání dobových výmaleb nebo se likviduje interiérová výzdoba. Dodnes je podceňovaná především výzdoba z 19. století a málokdy se k tomuto období přistupuje jako k plnohodnotným slohům, jak zmiňuje Mgr. Lubomír Zeman.⁹⁸

Dispoziční struktura památky, tedy základní prostorové členění, by přitom měla být u nemovité kulturní památky předností ochrany, zvláště pokud jsou pro nemovitost charakteristické svou funkcí a jejich zastírání je nežádoucí.⁹⁹ Obzvláště pak výrazné zásahy do základních dispozic stavby poškozují památkové hodnoty nemovité památky, která pak ztrácí svou památkovou hodnotu.¹⁰⁰ Předmětem ochrany interiérů nemovité památky jsou autentické konstrukce, konkrétně nosné konstrukce, například zdi a sloupy, stropní konstrukce, krovová konstrukce a schodiště. Není možné tyto konstrukce odstraňovat nebo je nahrazovat jejich kopiemi, odlišnými konstrukcemi nebo novotvary.¹⁰¹

⁹⁷ Lubomír ZEMAN a kol., *Program...*, str. 120.

⁹⁸ *Tamtéž*, str. 120.

⁹⁹ *Tamtéž*, str. 120.

¹⁰⁰ *Tamtéž*, str. 121.

¹⁰¹ *Tamtéž*, str. 121.

3. Vybrané příklady

3.1 Demolice objektů

Dům čp. 357/6 Gleichenberg a dům čp. 356/8 Bienenkorb

Luční vrch čp. 357/6 a Luční vrch čp. 156/8

Dva pozdně barokní domy čp. 357/6 a čp. 356/8 na Lučním vrchu byly bez dokumentace zdemolovány v roce 2000, za účelem nové výstavby, ke které ale nikdy nedošlo a z domů zbyla pouze torza přízemních částí. Pozemky jsou v soukromém vlastnictví. Nedotčeným pozůstatkem souboru barokních domů na Lučním vrchu zůstal pouze sousední dům Zlatý jelen (čp. 358), v jehož interiéru je zachována původní dispozice a uměleckořemeslné prvky a zachována je i hrázdná podoba exteriéru.¹⁰²

Lázně VI.

U Imperiálu čp. 2116/1

Budova Lázní VI., někdy označována jako Sluneční lázně, byla postavena v roce 1927, podle návrhu architekta Rudolfa Welse, v ulici U Imperiálu.¹⁰³ Demolice objektu lázní proběhla v roce 2006, důvodem byla špatná statika objektu. Investorem byla soukromá firma. Dva odborné posudky statika vyhodnotily rozpadající se betonové konstrukce stavby.¹⁰⁴ Na místě původní funkcionalistické stavby byl vybudován nový objekt, který měl být podle původních plánů postaven v podobném stylu, k čemuž ale nedošlo. Dnes objekt slouží jako hotel.

Dům Saxonía a Mantua

Pod Jelením skokem čp. 2168/6

¹⁰² NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV, dostupné z <https://pamatkovykatalog.cz/dum-zlaty-jelen-13972076>, online, cit. 2023.

¹⁰³ Markéta JANEČKOVÁ, dostupné z <http://www.zanikleobce.cz/index.php?lang=d&obec=25167>, online, cit. 2023.

¹⁰⁴ Vladimír ZEDNÍK, dostupné z https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/slunecni-lazne-nahradi-luxusni-byty.A051219_231542_deluxe_clanky_ton, online, cit. 2023.

Dům Saxonía patřil k jedněm z nejstarších v části města pod Jelením skokem v chráněné památkové zóně. V roce 2008 byla naplánována rekonstrukce, při níž však, bez vědomí památkářů, došlo postupně ke zbourání stavby. Investorem byla soukromá firma. Demolice prý byla potřebná, kvůli havarijnímu stavu budovu, nicméně k tomu nebyl vypracován žádný komplexní statický posudek, pouze posudek na posouzení jednotlivých konstrukcí. Demolice domu vyvolala mnoho negativních reakcí u odborné veřejnosti, ale i u místních obyvatel.¹⁰⁵ Na místě původního domu nyní stojí citlivě zasazená novostavba stejnojmenného hotelu.

Následně pak pokračovala i demolice vedlejšího domu Mantua (viz obr. č. 1), který byl také v roce 2008 zdemolován bez příslušných povolení.¹⁰⁶

Dům Tři vlaštovky

Stará Louka čp. 325/74

K demolici památkově chráněného domu v těsném sousedství jednoho z nejznámějších karlovarských hotelů, Grandhotelu Pupp, došlo v roce 2008 (viz obr. č. 2). Objekt se nacházel v havarijním stavu, byl opuštěný a chátral, i přes to došlo k demolici bez nařízení stavebního úřadu.¹⁰⁷ V dnešní době se na místě původního domu nachází novostavba.

Dům Stadt Florenz, Koblenz

Zámecký vrch čp. 2164/16

Dům Stadt Florenz, Koblenz, vystavěný v padesátých letech 18. století, patřil k ojedinělému příkladu klasicistní architektury s pozdně barokním jádrem a černou kuchyní. K demolici domu, který byl v soukromém vlastnictví, došlo v roce 2012. Z památkového hlediska byla demolice celého objektu nepřijatelná, stavební úřad

¹⁰⁵ Ivana KALINOVÁ, dostupné z https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/kv_saxonia_mizi_20080226.html, online, cit. 2023.

¹⁰⁶ Ivana KALINOVÁ, dostupné z https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/kv-brutalni-bourani-20080522.html, online, cit. 2023.

¹⁰⁷ Ivana KALINOVÁ, dostupné z https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/kv-tri-vlastovky-demolice-20080824.html, online, cit. 2023.

povolil pouze rozebrání střechy a jednoho podlaží.¹⁰⁸ Proluka byla následně zastavěna novostavbou, vypadající podobně jako původní objekt.¹⁰⁹

Budova bývalého policejního komisařství

I. P. Pavlova čp. 1381/26

V roce 2020 došlo k demolici budovy bývalého policejního komisařství v ulici I. P. Pavlova. Budova vystavěna ve třicátých letech 20. století byla příkladem prvorepublikové moderny v Karlových Varech (viz obr. č. 3).¹¹⁰ Objekt ve vlastnictví soukromého majitele dlouhodobě chátral a jeden z důvodů, proč došlo k demolici, byla i degradace využitého betonu.¹¹¹ Ke stavbě byl využitý hlinitanový beton, který byl levný a stavbu urychlil, ale který se však po letech u mnoha objektů rozpadá.¹¹² Na místě je dnes proluka.

Pavilony karlovarské krajské nemocnice

V roce 2023 proběhla demolice objektu bývalého dětského oddělení a plicního oddělení v areálu Krajské nemocnice. Jednalo se o jedny z nejstarších objektů v areálu, které ale již byly v nevyhovujícím stavu a chátraly. Části cenných stavebních prvků staveb si převzali památkáři.¹¹³

Z dalších nechtěných demolic objektů lze zmínit demolici lázeňského ústavu Sv. Josef. Po demolici objektu v roce 2003 byl na místě původního lázeňského domu vybudován v letech 2005-2010 nový hotel (Zahradní ulice, čp. 2125/7), demolici

¹⁰⁸ Vladimír ZEDNÍK, dostupné z https://www.idnes.cz/bydleni/architektura/historicky-cenny-dum-ve-varech-mizi-i-pres-nesouhlas-pamatkaru.A120330_104941_vary-zpravy_sou?zdroj=vybava_idnes, online, cit. 2023.

¹⁰⁹ Ivana KALINOVÁ, dostupné z https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/to-je-sila-z-repliky-je-novostavba-20140916.html, online, cit. 2023.

¹¹⁰ Zuzana DUZBABOVÁ, dostupné z <https://www.tvarchitect.com/clanek/sidlila-zde-policie-gestapo-i-stb-nyni-jde-objekt-v-karlovyh-varech-k-zemi/>, online, cit. 2023.

¹¹¹ Zdeněk TRNKA, dostupné z <https://vary.rozhlas.cz/na-miste-byvaleho-policejního-reditelství-v-karlovyh-varech-vznikne-8371151>, online, cit. 2023.

¹¹² Zuzana DUZBABOVÁ, dostupné z <https://www.tvarchitect.com/clanek/sidlila-zde-policie-gestapo-i-stb-nyni-jde-objekt-v-karlovyh-varech-k-zemi/>, online, cit. 2023.

¹¹³ SEZNAM ZPRÁVY, dostupné z <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/regiony-zpravy-karlovarsky-kraj-v-karlovarske-nemocnici-zacala-demolice-byvaleho-plicního-pavilonu-193624>, online, cit. 2023.

některých domů ve spodní části Moravské ulici u kostela sv. Máří Magdaleny (viz obr. č. 4) nebo demolici domu Amerika.

3.2 Nevhodné nástavby

V některých případech došlo ve městě i k nevhodným novým nástavbám objektů, které naprosto zničily původní vzhled objektu a zároveň vzhled celého okolí. Nejčastěji docházelo k nástavbám dalších pater budov.

Příkladem nástaveb pater je například hotel Růže v lázeňském centru v ulici I. P. Pavlova (čp. 506/1) nebo nástavba horních pater hotelu Richmond (Slovenská čp. 567/3) v letech 1998-2005 z důvodu navýšení kapacity hotelu.

Zároveň lze zmínit i příklad měšťanských domů Zlatá koruna (čp. 2150/22) a Strauss na Staré louce, které proslavil pobyt Johanna Wolfganga Goethe. Původně barokní interiéry byly zlikvidované již v osmdesátých letech 20. století, zachované byly pouze čelní stěny. Později došlo k modernizaci interiérů a zároveň k přidání nevhodné nástavby (viz obr. č. 5).

3.3 Přeměny interiérů

Jedním z nejznámějších případů demolice interiérů je kompletní vybourání interiéru domu Eboli v Mariánskolázeňské ulici (čp. 472/17) (viz obr. č. 6). Výsledkem demolice, která proběhla bez vědomí památkářů, zůstala zachována pouze čelní stěna památkově chráněného domu z druhé poloviny 19. století (viz obr. č. 7).¹¹⁴ Původně byla soukromé společnosti schválena jen oprava některých částí v interiéru, ve kterém se mimo jiné nacházely i cenné vitráže.¹¹⁵ Budova těsně přiléhá k vedlejšímu wellness hotelu a dnes v ní sídlí klinika.

Dále bylo modernizováno mnoho interiérů na Staré louce, například dům Krásná královna (Stará Louka čp. 335/48) nebo lázeňský dům Elefant (Stará Louka čp. 343/30). Častým důvodem k modernizaci interiérů byla přeměna k lázeňským účelům, tedy výstavba bazénů a prostorů pro lázeňské procedury. Tyto rekonstrukce,

¹¹⁴ ARCHIWEB.CZ, dostupné z <https://www.archiweb.cz/en/n/home/db-pamatkari-podavaji-kvuli-zbourani-domu-eboli-trestni-oznameni>, online, cit. 2023.

¹¹⁵ ARCHIWEB.CZ, dostupné z <https://www.archiweb.cz/n/home/db-karlovarska-firma-eden-group-zbourala-pamatkove-chraneny-dum>, online, cit. 2023.

pokud jsou citlivě provedeny, se ale zároveň dají považovat za potřebné pro moderní vývoj lázeňského města.

V rámci poslední rekonstrukce vily Pupp (Jarní čp. 1235/6) v roce 2020 došlo k demontáži některých cenných prvků v interiéru, které následně nebyly navraceny zpět. Konkrétně se jednalo o obložení vstupní haly, schodiště a některých dalších místností. Dispoziční řešení interiéru muselo proto být vyřešeno jinak než původně, čímž byla původní dispozice setřena. Dále byla ve vile zrekonstruována štuková výzdoba a opraven krb. Vila, kterou si na začátku 20. století nechal postavit jeden z nejvýznamnějších karlovarských hoteliérů, je nyní v soukromém vlastnictví.¹¹⁶

3.4 Rekonstrukce exteriérů

V posledních letech došlo k mnoha rekonstrukcím zejména v okolí Sadové a Zahradní ulice, kde byl vystavěn nový parkovací dům a některé řadové secesní domy procházely rekonstrukcemi z důvodů přeměny na ubytovací zařízení, nebo byly nahrazeny hotely úplně. Některé ani na původní secesní výstavbu nenavazují.¹¹⁷

V roce 2017 došlo k rekonstrukci památkově chráněného objektu Malé Versailles (Křižíkova 420/2), restaurace a hotelu v karlovarské čtvrti Westend, vystavěného v 18. století. Někteří památkáři kritizují nedodržení podmínek doporučujícího stanoviska.¹¹⁸ Z památkového hlediska změnila rekonstrukce charakter stavby.

3.5 Nová výstavba

Vzhled historického lázeňského centra může narušovat i nová necitlivá výstavba. V Karlových Varech je to například výstavba rezidencí Vyhlídka v ulici Na Vyhlídce (čp. 2110/7) (viz obr. č. 8) a šestipatrové rezidence Královská Vyhlídka v ulici Libušina (čp. 2127/19), vystavěné v letech 2009-2010. K novým výstavbám lze

¹¹⁶ Lubomír ZEMAN – Jiří PODRAZIL, *Slavné vily...*, str. 106.

¹¹⁷ Jana KOPECKÁ, dostupné z https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/podivejte-se-takto-se-zmenila-sadova-a-zahradni-ulice-20211106.html, online, cit. 2023.

¹¹⁸ Ivana KALINOVÁ, dostupné z https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/rekonstrukce-restaurace-male-versailles-je-stavbou-kraje-20170615.html, online, cit. 2023

zařadit i zastavění proluk novými, nejčastěji hotelovými komplexy z již zmiňovaných demolic v Moravské ulici (viz obr. č. 9).

Negativní reakce veřejnosti i odborníků vyvolala pak především výstavba garážového a bytového domu v roce 2009 v Libušině ulici (čp. 2120/21) pod hotelem Imperial. Stavba měla podle návrhů splynout s okolím, k tomu nicméně nedošlo (viz obr. č. 10).¹¹⁹

3.6 Aktuálně ohrožené objekty

V posledních letech v interiérech karlovarských budov nedochází k zásadnímu poškozování, spíše k nevhodným úpravám objektů, jako je například výměna oken za plastová, nebo použití nevhodných střešních krytin. Zároveň je mnoho objektů ohroženo z důvodu nedostatečné údržby a špatného stavu, mnoho cenných budov v rukou soukromých majitelů tak chátrá.

Stáčírna a zasilatelství minerálních vod

Horova čp. 1361/3

Stáčírna a zasilatelství minerálních vod byla vystavena v roce 1931 podle architekta Adolfa Mereticha. Ve své době patřila k nejmodernějším v Evropě a jedná se o hodnotný příklad meziválečné moderny ve městě.¹²⁰ V dnešní době budova částečně slouží jako sklad a nachází se zde menší provozovny. V celém rozsahu objekt využit není.¹²¹

Dům Telegraf

Zámecký vrch čp. 513

¹¹⁹ Jana KOPECKÁ, dostupné z https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/kv-parkovaci-dum-garaze-20090528.html, online, cit. 2023.

¹²⁰ NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV, dostupné z <https://pamatkovykatalog.cz/stacirna-a-zasilatelstvi-mineralnich-vod-12560504>, online, cit. 2023.

¹²¹ NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV, dostupné z <https://pamatkovykatalog.cz/stacirna-a-zasilatelstvi-mineralnich-vod-12560504>, online, cit. 2023.

Dům Telegraf, postavený na začátku 19. století na Zámeckém vrchu, zůstal mimořádně zachovaný ve své původní podobě. Dnes je v soukromém vlastnictví, je opuštěný a chátrá.¹²²

Dům Gogol

Pod Jelením skokem čp. 400

Secesní lázeňský dům Gogol s hodnotnými umělecko-řemeslnými prvky, je cenným příkladem secesní architektury v Karlových Varech. V současnosti je v rukou soukromého vlastníka, chátrá a je nevyužíván a prázdný.¹²³

Dům Walter Scott

Pod Jelením skokem čp. 399/18

Dům Walter Scott byl postaven na počátku 19. století ve stylu romantického historismu.¹²⁴ Mimo jiné je dům památný i díky pobytu významného lázeňského lékaře Jeana de Carro.¹²⁵ Nyní je v soukromém vlastnictví, je nevyužíván a chátrá.¹²⁶

Dům Meran

Pod Jelením skokem čp. 462

Pozdně klasicistní dům Meran byl postavený na začátku 19. století a dodnes se v interiéru zachovaly některé cenné prvky. Budova je v soukromém vlastnictví.¹²⁷

Výletní restaurant Hubertusburg (Panorama)

U Tří Křížů čp. 655

¹²² Lubomír ZEMAN a kol., *Program...*, str. 11.

¹²³ *Tamtéž*, str. 25.

¹²⁴ *Tamtéž*, str. 23.

¹²⁵ Lubomír ZEMAN, *Průvodce...*, Praha, 2012, str. 153.

¹²⁶ Lubomír ZEMAN a kol., *Program...*, Karlovy Vary, 2014, str. 23.

¹²⁷ *Tamtéž*, str. 21.

Bývalá výletní restaurace v novogotickém stylu se nachází na území lázeňských lesů. V současnosti je objekt v soukromém vlastnictví ve velmi špatném stavu a často obýván bezdomovci.¹²⁸

Dům zahradníka Schmollova zahradnictví

Husovo náměstí čp. 455

Objekt domu zahradníka Schmollova zahradnictví je dokladem historického vývoje zdejšího osídlení a posledním pozůstatkem lázeňskými hosty oblíbené zahrady. V objektu jsou zachované starší hrázděné konstrukce, z historického hlediska je tedy dům jedním z mála zachovaných staveb z hrázděného zdiva. Objekt je ve vlastnictví města Karlovy Vary.¹²⁹

Dům König von England (bývalé muzeum)

Zámecký vrch čp. 436/22

Dům König von England (někdy označován jako King of England) byl vystavěn v 19. století a nachází se na Zámeckém vrchu nad Mlýnskou kolonádou. Jedná se o dochovaný příklad empírové architektury v Karlových Varech, kromě toho vykazuje cennou autenticitu materiálů a dochované detaily, jako například kachlová kamna. V minulosti objekt sloužil mimo jiné jako sídlo ředitelství muzea.¹³⁰ V roce 2011, po dostavbě sousedního domu, došlo na budově k popraskání obvodového zdiva.¹³¹ Dnes je objekt v soukromém vlastnictví a je ohrožen nedostatečnou údržbou.¹³²

Turnhalle, tělocvična Slavoj Karlovy Vary

Kolmá čp. 835/21

¹²⁸ Jana STREJČKOVÁ, dostupné z <https://vary.rozhlas.cz/opusteny-zamecek-v-karlovarskych-lesich-slouzil-jako-vyletni-restaurace-dnes-je-8825379>, online, cit. 2023.

¹²⁹ Lubomír ZEMAN a kol., *Program...*, str. 30.

¹³⁰ Vladimír MELUZÍN, dostupné z https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/karlovy-vary-chteji-zachranit-vyznamnou-stavbu-v-laznich-20150718.html, online, cit. 2023.

¹³¹ Lubomír ZEMAN a kol., *Program...*, str. 9.

¹³² Vladimír MELUZÍN, dostupné z https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/karlovy-vary-chteji-zachranit-vyznamnou-stavbu-v-laznich-20150718.html, online, cit. 2023.

Budova Turnhalle se nachází v Kolmé ulici a veřejnosti byla otevřena roku 1873. Budova v soukromém vlastnictví je v dezolátním stavu a na jaře roku 2022 byla dokonce plánována její demolice. Budova dlouho chátrala a zároveň byla poničena požáry, ale její nosné konstrukce poničené nejsou a demolice objektu tak není nutná. K demolici nakonec nedošlo, majitel neměl zajištěná potřebná povolení, především to ze strany Národního památkového ústavu v Lokti a demolice by tedy byla nelegální. Nesouhlas s demolicí vyjádřila i další odborná veřejnost, tedy odbor památkové péče Karlovarského kraje a Kancelář architektury města Karlovy Vary a Karlovarský kraj demolicí zamítl. Ačkoliv budova není kulturní památkou, leží v území Městské památkové rezervace a jde o významnou stavbu.¹³³

Karlovarská vodárna a plynárna

Západní a Plzeňská ulice, Karlovy Vary-Tuhnice

Areál první karlovarské vodárny byl postaven v roce 1882 a s různými obměnami technologií fungovala až do vystavení nové vodárny v roce 1984.¹³⁴ V současnosti je objekt ve vlastnictví města a bylo vypracováno několik architektonických studií na jeho vhodné využití.¹³⁵

3.7 Příklady zdařilých rekonstrukcí a přestaveb

Nicméně i přes zmiňované negativní rekonstrukce a přestavby, se v posledních letech objevilo v Karlových Varech i několik takových rekonstrukcí, které lze naopak považovat za zdařilé, nebo přinejmenším citlivě provedené.

Takovým příkladem může být budova bývalé Sparkasse, tedy Městská spořitelna na Divadelním náměstí (čp. 243/1) (viz obr. č. 11). Nově zrekonstruovaná secesní budova je památkově chráněná jako kulturní památka a v roce 2021 získala cenu Stavby Karlovarského kraje.¹³⁶ Během rekonstrukce budovy, která dlouhodobě

¹³³ Petr SLEZÁK, dostupné z <https://www.hnutikoa.cz/web/?p=5071>, online, cit. 2023.

¹³⁴ Jana STREJČKOVÁ, dostupné z <https://vary.rozhlas.cz/prvni-karlovarska-vodarna-zasobovala-mesto-vodou-102-let-dnes-zeje-prazdnou-8874264>, online, cit. 2023.

¹³⁵ KANCELÁŘ ARCHITEKTURY MĚSTA KARLOVY VARY, dostupné z <https://www.kamkv.cz/projekty/detail/stara-vodarna/>, online, cit. 2023.

¹³⁶ KARLOVY VARY, dostupné z <https://www.karlovyvary.cz/cs/v-budove-byvale-sparkasse-v-k-varech-mela-vzniknout-galerie-i-ateliery>, online, cit. 2023.

chátrala, byly zachovány historické detaily v interiéru stavby a nové nezbytné prvky byly do interiéru citlivě zasazeny.¹³⁷ V budoucnu by měla sloužit jako galerie, zároveň s uměleckými ateliéry a kavárnou.¹³⁸

Mezi povedené rekonstrukce patří i barokní hrázděný dům Petr ve Vřídelní ulici (čp. 85/13) naproti Mlýnské kolonádě. Ten patří k nejstarším stavbám v centru města a na začátku 21. století byl v plném rozsahu obnoven do původní podoby, i s unikátním barokním hrázděním. Dnes objekt funguje jako hotel a restaurace.¹³⁹

Za aktuálně nejnovější povedenou rekonstrukci lze rozhodně považovat novorenesanční Císařské lázně, jednu z nejvýznamnějších budov města a národní kulturní památku. Během let 2019-2023 došlo k celkové rekonstrukci historického interiéru i exteriéru, včetně revitalizace Zanderova sálu a vestavby unikátního multifunkčního koncertního sálu.¹⁴⁰ Budova lázní s unikátním lázeňským systémem dlouhodobě chátrala. Znovu byly Císařské lázně otevřené veřejnosti v létě roku 2023.¹⁴¹ Nyní slouží budova jako multifunkční kulturní centrum (viz obr. č. 12).

Dalšími zdařilými rekonstrukcemi je například zachování původních interiérů některých historických domů na Staré Louce, celkem zdařilá rekonstrukce interiéru empírové vily Lützow ve svahu nad centrem města nebo rekonstrukce interiérů a později i exteriéru městského divadla.

¹³⁷ SEZNAM ZPRÁVY, dostupné z <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/v-soutezi-o-stavbu-karlovarskeho-kraje-vyhrala-sparkasse-v-karlovyh-varech-167755>, online, cit. 2023.

¹³⁸ KARLOVY VARY, dostupné z <https://www.karlovyvary.cz/cs/v-budove-byvale-sparkasse-v-k-varech-mela-vzniknout-galerie-i-ateliery>, online, cit. 2023.

¹³⁹ Stanislav BURACHOVIČ, dostupné z <http://kvmuz.cz/typ/zajimavosti-typy-na-vylet/z-historie-domu-petr>, online, cit. 2023.

¹⁴⁰ Štěpánka ŠULANOVÁ, dostupné z <https://www.tvarchitect.com/clanek/rekonstrukce-karlovaskych-cisarskych-lazni-pokracuje-vznika-zde-svetovy-unikat//>, online, cit. 2023.

¹⁴¹ Jana KOPECKÁ, dostupné z https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/cisarske-lazne-karlovy-vary-slavnostni-otevreni-eben-prohlidky-kultura-20.html, online, cit. 2023.

Závěr

Kvůli nevhodným úpravám či v některých případech i demolicích, kdy majitelé objektů nebrali na vědomí památkové hodnoty stavby, jsou újmy na památkových hodnotách značné. Město Karlovy Vary kvůli tomu přišlo o několik historicky i památkově významných staveb, které v některých případech byly ve městě i unikátem. Ačkoliv v mnoha případech byla vlastníkům poškozených objektů vyměřena pokuta, pro majitelé je podstatně jednodušší tuto pokutu zaplatit a tím celý problém uzavřít, bez ohledu na námitky odborníků.

Výhrady k těmto necitlivým úpravám měli samozřejmě odborníci, kteří nejčastěji kritizovali narušení památkových hodnot objektů, ztrátu cenných interiérů a památkově chráněných staveb, nedodržení vydaných doporučení, ale také například narušení vzhledu historického lázeňského centra. Zároveň tato problematika nezůstala lhostejná ani laické veřejnosti a obyvatelům města a lázeňského centra. Ti si podle reakcí v médiích byli vědomi drastických zásahů do historické zástavby centra a veškeré dění, demolice i výstavbu nových objektů poblíž historického lázeňského centra kritizovali.

Je rozhodně zřejmé, že město, zvláště pak lázeňské město, se musí vyvíjet a modernizovat. Nicméně i potřebné úpravy lze provádět citlivě a s ohledem na historickou hodnotu objektů. Obzvlášť když se jedná o památkovou zónu a město zapsané na Seznam kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

K nejhorším demolicím či úpravám došlo na začátku 21. století. V dnešní době naštěstí došlo ke změně problematické situace, k zásadním poškozením již nedochází a podstata lázeňského města zůstala zachována.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- BERAN, Jiří, *Dějiny Karlovarského kraje*, Karlovy Vary 2004.
- BURACHOVIČ, Stanislav, *Genius loci západočeských lázní*, Beroun 2008.
- BURACHOVIČ, Stanislav, *Karlovy Vary: slavní návštěvníci*, Karlovy Vary 2007.
- HORÁČEK, Martin, *Úvod do památkové péče*, Olomouc 2015.
- KUČA, Karel, ZEMAN, Lubomír, *Památky Karlovarského kraje*, Karlovy Vary 2006.
- KUČERA, Jaroslav, *Západočeské lázně*, Praha, 2006.
- LENDEROVÁ, Milena, *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*, Praha 2017.
- LINHARTOVÁ, Dana, *Architektonická činnost ateliéru Fellner a Helmer v českých zemích*, Praha 2017.
- NOVOTNÝ, Lukáš, *Karlovy Vary*, Praha-Litomyšl 2007.
- ŠREK, Robert, *Karlovy Vary: architektura v letech 1780-1850*, Olomouc 2011.
- UCHALOVÁ, Eva, *Česká móda 1780-1870: pro salon i promenádu*, Praha 1999.
- VOLFOVÁ, Daniela, *Proces zápisu lázeňských míst v Karlovarském kraji na seznam světového dědictví UNESCO – připravenost, přínosy, rizika*, bakalářská práce, Ekonomická fakulta Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň 2021.
- ZEMAN, Lubomír, *Západočeský lázeňský trojúhelník*, Karlovy Vary 2008.
- ZEMAN, Lubomír, *Slavné lázně Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2014.
- ZEMAN, Lubomír, *Průvodce architekturou Karlových Varů*, Praha 2012.

ZEMAN, Lubomír, PODRAZIL, Jiří, *Slavné vily Karlovarského kraje*, Praha 2010.

ZEMAN, Lubomír, PRUDÍK, Jan, *Management plán Západočeský lázeňský trojúhelník*, Karlovy Vary 2014.

ZEMAN, Lubomír, *Program regenerace Městské památkové zóny Karlovy Vary 2014-2024 – tabulková část*, Karlovy Vary 2014.

ZEMAN, Lubomír, *Slavná lázeňská města Evropy*, Praha 2022.

ZÍDKOVÁ, Anna, *Fellner a Helmer v Karlových Varech*, Karlovy Vary 1997.

Periodika a internetové zdroje

ADAMOVIČ, Ivan. DENÍK N. *Brutalismus? Nejdřív ho zbouráme, pak ho budeme oplakávat* [online]. 2019 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <https://denikn.cz/49818/brutalismus-nejdriv-ho-zbourame-pak-ho-budeme-oplakavat/>

ARCHIWEB.CZ. DB: *Památkáři podávají kvůli zbourání domu Eboli trestní oznámení* [online]. 2006 [cit. 2023-11-28]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/en/n/home/db-pamatkari-podavaji-kvuli-zbourani-domu-eboli-trestni-oznameni>

ARCHIWEB.CZ. DB: *Karlovarská firma Eden Group zbourala památkově chráněný dům* [online]. 2006 [cit. 2023-11-28]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/home/db-karlovarska-firma-eden-group-zbourala-pamatkove-chraneny-dum>

BERANOVÁ, Věra. !ARGUMENT. *Brutální brutalismus* [online]. 2014 [cit. 2023-11-14]. Dostupné z: <https://casopisargument.cz/?p=28224>

BURACHOVIČ, Stanislav. MUZEUM KARLOVY VARY. *Z historie domu Petr* [online]. 2023 [cit. 2023-11-28]. Dostupné z: <http://kvmuz.cz/typ/zajimavosti-typy-na-vylet/z-historie-domu-petr>

DUZBABOVÁ, Zuzana. TV.ARCHITECT.COM. *Sídlila zde policie, gestapo i StB. Nyní jde objekt v Karlových Varech k zemi* [online]. 2020 [cit. 2023-11-29].

Dostupné z: <https://www.tvarchitect.com/clanek/sidlila-zde-policie-gestapo-i-stb-nyni-jde-objekt-v-karlovych-varech-k-zemi//>

ELSER, Oliver. #SOSBRUTALISMUS [online]. [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <https://www.sosbrutalism.org/cms/15802395#16270579>

JANEČKOVÁ, Markéta. ZANIKLÉ OBCE A OBJEKTY. *Karlovy Vary Sluneční lázně (lázně VI., gasbad)* [online]. 2015 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?lang=d&obec=25167>

KALINOVÁ, Ivana a Jana KOPECKÁ. KARLOVARSKÝ DENÍK.CZ. *Saxonie mizí před očima. Bez povolení památkářů* [online]. 2008 [cit. 2023-11-29]. Dostupné z: https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/kv_saxonia_mizi_20080226.html

KALINOVÁ, Ivana. KARLOVARSKÝ DENÍK.CZ. *Osud Saxonie, kterou stavbaři téměř srovnali se zemí, následuje sousední Mantua.* [online]. 2008 [cit. 2023-11-29]. Dostupné z: https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/kv-brutalni-bourani-20080522.html

KALINOVÁ, Ivana. KARLOVARSKÝ DENÍK.CZ. *Památkově chráněná zóna dostala další zásah. Tři vlaštovky jdou k zemi* [online]. 2008 [cit. 2023-11-29]. Dostupné z: https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/kv-tri-vlastovky-demolice-20080824.html

KALINOVÁ, Ivana. KARLOVARSKÝ DENÍK.CZ. *To je síla. Z repliky je novostavba* [online]. 2012 [cit. 2023-11-14]. Dostupné z: https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/to-je-sila-z-repliky-je-novostavba-20140916.html

KALINOVÁ, Ivana. KARLOVARSKÝ DENÍK.CZ. *Rekonstrukce restaurace Malé Versailles je stavbou kraje* [online]. 2017 [cit. 2023-11-29]. Dostupné z: https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/rekonstrukce-restaurace-male-versailles-je-stavbou-kraje-20170615.html

KANCELÁŘ ARCHITEKTURY MĚSTA KARLOVY VARY. *Stará vodárna* [online]. [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <https://www.kamkv.cz/projekty/detail/stara-vodarna/>

KARLOVY VARY. *V BUDOVĚ BÝVALÉ SPARKASSE V K. VARECH BY MĚLA VZNIKNOT GALERIE I ATELIÉRY* [online]. 2023 [cit. 2023-11-28]. Dostupné z: <https://www.karlovyvary.cz/cs/v-budove-byvale-sparkasse-v-k-varech-mela-vzniknout-galerie-i-ateliery>

KLSÁK, Jiří. VĚSTNÍK KLUBU ZA STAROU PRAHU 1/2004. *Klub Za krásné Karlovarsko* [online]. 2004 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <http://stary-web.zastarouprahu.cz/ruzne/karlovarsko.htm>

KOPECKÁ, Jana. KARLOVARSKÝ DENÍK.CZ. *Podívejte se: Takto se změnila Sadová a Zahradní ulice* [online]. 2021 [cit. 2023-11-29]. Dostupné z: https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/podivejte-se-takto-se-zmenila-sadova-a-zahradni-ulice-20211106.html

KOPECKÁ, Jana. KARLOVARSKÝ DENÍK.CZ. *Kontroverzní garáže zprovozněny* [online]. 2009 [cit. 2023-11-28]. Dostupné z: https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/kv-parkovaci-dum-garaze-20090528.html

KOPECKÁ, Jana. KARLOVARSKÝ DENÍK.CZ. *Císařské lázně mají zpět svou noblesu. Koupele ale nahradí prohlídky i kultura* [online]. 2023 [cit. 2023-11-28]. Dostupné z: https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/cisarske-lazne-karlovy-vary-slavnostni-otevreni-eben-prohlidky-kultura-20.html

KRUNTORÁD, Matěj. ARTALK. *Právo na památku aneb co se rozhodneme chránit?* [online]. 2019 [cit. 2023-11-15]. Dostupné z: <https://artalk.info/news/pravo-na-pamatku-aneb-co-se-rozhodneme-chronit>

KRUNTORÁD, Matěj. ARTALK. *Památková péče na bitevním poli* [online]. 2019 [cit. 2023-11-15]. Dostupné z: <https://artalk.info/news/pamatkova-pece-na-bitevnim-poli>

MELUZÍN, Vladimír. KARLOVARSKÝ DENÍK.CZ. *Karlovy Vary chtějí zachránit významnou stavbu v lázních* [online]. 2015 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/karlovy-vary-chteji-zachranit-vyznamnou-stavbu-v-laznich-20150718.html

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. *Dům Zlatý jelen* [online]. [cit. 2023-12-03]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/dum-zlaty-jelen-13972076>

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. *Technické památky* [online]. [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/technicke-pamatky>

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. PAMÁTKOVÝ KATALOG. *Stáčirna a zasilatelství minerálních vod* [online]. [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/stacirna-a-zasilatelstvi-mineralnich-vod-12560504>

ONDRÁČKOVÁ, Jiřina. PROFI PRESS, MODERNÍ OBEC. *Technické památky už nejsou popelkou* [online]. 1970 [cit. 2023-11-16]. Dostupné z: <https://moderniobec.cz/technicke-pamatky-uz-nejdou-popelkou/>

SACKÝ, Antonín. MORAVSKOSLEZSKÝ DENÍK. *Dolní Vítkovice jako živá součást města. Každoročně přilákají statisíce lidí* [online]. 2020 [cit. 2023-11-19]. Dostupné z: <https://moravskoslezsky.denik.cz/podnikani/mmr-eurofondy-ostrava-20210925.html>

SEZNAM ZPRÁVY. *V karlovarské nemocnici začala demolice bývalého plicního pavilonu* [online]. 2022 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/regiony-zpravy-karlovarsky-kraj-v-karlovarske-nemocnici-zacala-demolice-byvaleho-plicniho-pavilonu-193624>

SEZNAM ZPRÁVY. *V soutěži o stavbu Karlovarského kraje vyhrála Sparkasse v Karlových Varech* [online]. 2021 [cit. 2023-12-03]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/v-soutezi-o-stavbu-karlovarskeho-kraje-vyhrala-sparkasse-v-karlovych-varech-167755>

SLEZÁK, Petr. KARLOVARSKÁ OBČANSKÁ ALTERNATIVA. *Na nelegální demolici bývalé tělocvičny v Kolmé ulici nakonec nedošlo* [online]. 2022 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <https://www.hnutikoa.cz/web/?p=5071>

STREJČKOVÁ, Jana. ČESKÝ ROZHLAS KARLOVY VARY. *Opuštěný zámček v karlovarských lesích sloužil jako výletní restaurace. Dnes je útočištěm bezdomovců* [online]. 2022 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <https://vary.rozhlas.cz/opusteny-zamecek-v-karlovarskych-lesich-slouzil-jako-vyletni-restaurace-dnes-je-8825379>

STREJČKOVÁ, Jana. ČESKÝ ROZHLAS KARLOVY VARY. *První karlovarská vodárna zásobovala město vodou 102 let. Dnes zeje prázdnou* [online]. 2022 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <https://vary.rozhlas.cz/prvni-karlovarska-vodarna-zasobovala-mesto-vodou-102-let-dnes-zeje-prazdnou-8874264>

ŠULANOVÁ, Štěpánka. TVARCHITECT.COM. *Rekonstrukce karlovarských Císařských lázní pokračuje! Vzniká zde světový unikát* [online]. 2023 [cit. 2023-12-03]. Dostupné z: <https://www.tvarchitect.com/clanek/rekonstrukce-karlovarskych-cisarskych-lazni-pokracuje-vznika-zde-svetovy-unikat/>

TRNKA, Zdeněk. ČESKÝ ROZHLAS KARLOVY VARY. *Na místě bývalého policejního ředitelství v Karlových Varech vznikne pravděpodobně nové sanatorium* [online]. 2020 [cit. 2023-11-29]. Dostupné z: <https://vary.rozhlas.cz/na-miste-byvaleho-policejniho-reditelstvi-v-karlovych-varech-vznikne-8371151>

VEJDĚLKOVÁ, Eva. NOVINKY.CZ. *Kurátorka Helena Doudová: S brutalismem se tu zachází necitlivě* [online]. 2020 [cit. 2023-11-14]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-kuratoroka-helena-doudova-s-brutalismem-se-tu-zachazi-necitlive-40326961>

ZEDNÍK, Vladimír. IDNES.CZ. *Ruský podnikatel bourá cenný dům ve Varech navzdory zákazu památkářů* [online]. 2012 [cit. 2023-11-14]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/architektura/historicky-cenny-dum-ve-varech-mizi-i-pres-nesouhlas-pamatkaru.A120330_104941_vary-zpravy_sou?zdroj=vybava_idnes

ZEDNÍK, Vladimír. IDNES.CZ. *Shuneční lázně nahradí luxusní byty* [online]. 2005 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/slunecni-lazne-nahradi-luxusni-byty.A051219_231542_deluxe_clanky_ton

ZEMAN, Lubomír. ZPRÁVY PAMÁTKOVÉ PÉČE. *K problematice památkové podstaty. Její vnímání, poznávání a hájení z hlediska praxe památkové péče* [online]. 2017 [cit. 2023-09-20]. Dostupné z: https://zpp.npu.cz/artkey/zpp-201706-0006_the-issue-of-the-essence-of-historical-heritage-and-the-perception-recognition-and-defense-there-of-from-the.php

ŽIVÝ KRAJ. *Hornické a technické památky* [online]. 2021 [cit. 2023-11-16]. Dostupné z: <https://zivykraj.cz/pamatky-a-kultura/hornicke-a-technicke-pamatky/>

Zdroje obrázků

KLUB ZA KRÁSNÉ KARLOVARSKO, *Fotografie demolice domů Saxonica a Mantua*, Karlovy Vary.

KLUB ZA KRÁSNÉ KARLOVARSKO, *Fotografie domu Tři vlaštovky po demolici*, Karlovy Vary.

KLUB ZA KRÁSNÉ KARLOVARSKO, *Fotografie domu Zlatá koruna a domu Strauss s nevhodnou přístavbou*, Karlovy Vary.

KLUB ZA KRÁSNÉ KARLOVARSKO, *Fotografie procesu vybourání interiéru domu Eboli*, Karlovy Vary.

KLUB ZA KRÁSNÉ KARLOVARSKO, *Fotografie pohledu na novou výstavbu rezidence Vyhlídka*, Karlovy Vary.

KLUB ZA KRÁSNÉ KARLOVARSKO, *Fotografie pohledu na novou výstavbu rezidence Královská vyhlídka, včetně novostavby garážového domu*, Karlovy Vary.

KLUB ZA KRÁSNÉ KARLOVARSKO, *Fotografie demolice domů v Moravské ulici*, Karlovy Vary.

KLUB ZA KRÁSNÉ KARLOVARSKO, *Fotografie pohledu na spodní část Moravské ulice s novou výstavbou*, Karlovy Vary.

KLUB ZA KRÁSNÉ KARLOVARSKO, *Fotografie budovy Městské spořitelny před rekonstrukcí*, Karlovy Vary.

KOPECKÁ Jana, KARLOVARSKÝ DENÍK.CZ, *Fotografie Císařských lázní po rekonstrukci*, Karlovy Vary, 2023, [online], dostupné na: https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/cisarske-lazne-se-v-karlovych-varech-lidem-otevrou-uz-letos-v-cervnu-20230220.html)

ŠTĚTINA Marek, ČESKÝ ROZHLAS, *Fotografie Bývalého policejního komisařství před demolicí*, Karlovy Vary, 2020, [online], dostupné na: <https://vary.rozhlas.cz/na-miste-byvaleho-policejního-reditelství-v-karlovych-varech-vznikne-8371151>

Seznam obrázků

Obr. č. 1. Fotografie demolice domů Saxonía a Mantua (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obr. č. 2. Fotografie domu Tři vlaštovky po demolicí (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obr. č. 3. Fotografie Bývalého policejního komisařství před demolicí (autor: M. Štětina)

Obr. č. 4. Fotografie demolice domů v Moravské ulici (autor: Klub za Krásné Karlovarsko)

Obr. č. 5. Fotografie domů Zlatá koruna a dům Strauss s nevhodnou přístavbou (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obr. č. 6. Fotografie procesu vybourání interiéru domu Eboli (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obr. č. 7. Fotografie zachované čelní stěny domu Eboli (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obr. č. 8. Fotografie pohledu na novou výstavbu rezidence Vyhlídka (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obr. č. 9. Fotografie pohledu na spodní část Moravské ulice s novostavbami (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obr. č. 10. Fotografie pohledu na novou výstavbu rezidence Královská vyhlídka, včetně novostavby garážového domu (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obr. č. 11. Fotografie budovy Městské spořitelny před rekonstrukcí (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obr. č. 12. Fotografie Císařských lázní po rekonstrukci (autor: J. Kopecká)

Obrazový materiál

Obrázek 1- demolice domů Saxonía a Mantua (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obrázek 2 - Dům Tři vlaštovky po demolici (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obrázek 3 - Bývalé policejní komisařství před demolicí (autor: Marek Štětina, Český rozhlas, dostupné na <https://vary.rozhlas.cz/na-miste-byvaleho-policejního-reditelství-v-karlovyh-varech-vznikne-8371151>)

Obrázek 4 - demolice domů v Moravské ulici (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obrázek 5 - Dům Zlatá koruna a dům Strauss s nevhodnou přístavbou (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obrázek 6 - proces vybourání interiéru domu Eboli (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obrázek 7 – zachovaná čelní stěna domu Eboli (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obrázek 8 - pohled na novou výstavbu rezidence Vyhlička (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obrázek 9 - pohled na spodní část Moravské ulice s novostavbami (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obrázek 10 - pohled na novou výstavbu rezidence Královská vyhlídka, včetně novostavby garážového domu (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obrázek 11 - budova Městské spořitelny před rekonstrukcí (autor: Klub Za krásné Karlovarsko)

Obrázek 12 - Císařské lázně po rekonstrukci (autor: Jana Kopecká, Karlovarský deník.cz, dostupné na https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/cisarske-lazne-se-v-karlovyeh-varech-lidem-otevrou-uz-letos-v-cervnu-20230220.html)